

Etter det som er opplyst for Høyesterett må jeg gå ut fra at det forholder seg så at lagmann Solem har deltatt i utarbeidelsen av det forslag til provisorisk anordning som det her er tale om. Jeg anser det ikke nødvendig å ta standpunkt til om lagmannen av denne grunn burde ha veket sete etter bestemmelsen i domstollovens § 108. Som jeg straks kommer tilbake til, anser jeg det nemlig ikke tvilsomt at den provisoriske anordning av 16 februar 1945 er rettsgyldig, og jeg kan da ikke finne det sannsynlig at det forhold det her gjelder, kan ha virket bestemmende på dommens innhold, jfr. straffeprosesslovens § 393 første ledd.

Med hensyn til spørsmålet i sin alminnelighet om den konstitusjonelle adgang for Kongen til i okkupasjonstiden å gi bestemmelser av lovgivningsmessig innhold kan jeg henvise til hva førstvoterende har uttalt under den votering som ligger til grunn for Høyesteretts beslutning av 6 august d. å. om rettens sammensetning, jfr. provisorisk anordning av 26 januar 1945 om midlertidig unntak fra loven om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn. Førstvoterende, dommer Schjelderup, uttalte her bl. a.:

«Jeg finner det litet tvilsomt at selve den situasjon som ble skapt for vårt land ved det tyske overfall den 9 april 1940 måtte gi den utøvende makt en vid adgang til fra den nevnte dag å gi bestemmelser av lovgivningsmessig innhold. Uten en slik myndighet ville Kongen — den eneste av våre lovlige statsorganer som, fordi han ikke befant seg i okkupert område, fortsatt hadde sin fulle handlefrihet — vært avskåret fra å kunne vareta landets interesser, bl. a. ved tiltak som i normale tider i første rekke tilligger Stortinget. Denne ekstraordinære myndighet måtte Kongen ha for å kunne lede Norges deltagelse i krigen og forberede frigjøringen.

De tiltak på lovgivningens felt som det etter 9 april 1940 har vært nødvendig for Kongen å kunne treffe, ligger visstnok i stor utstrekning utenfor rammen av Grunnlovens § 17. Derimot kan den av selve situasjonen i 1940 skapte tvingende nødvendighet for ekstraordinære konstitusjonelle beføyelser sies å ha en nærliggende parallell i lovgruppen for den ved § 17 hjemlede myndighet.

Hva angår Stortingets vedtak av 9 april 1940, viser forskjellige uttalelser under debatten på Elverumsmøtet, at det til dels, særlig i begynnelsen, gjorde seg gjeldende en noe uklar oppfatning av Grunnlovens § 17 og dens nødvendighet som hjemmel for fullmakten. Men også den helt riktige og avgjørende oppfatning kom til uttrykk: at det var en helt ekstraordinær og av grunnlovgiverne uforutsett situasjon — Norges okkupasjon av fender under krig — som innebar all den hjemmel som trengtes. Dette framgår også klart av det forslag som Stortingets president framsatte: «Stortinget bemyndiger Regjeringen til, inntil det tidspunkt kommer da Regjeringen og Stortingets presidentskap etter konferanse innkaller Stortinget til neste ordinære møte, å vareta rikets interesser og treffe de avgjørelser og beføyelser på Stortingets og Regjeringens vegne, som må anses for påkrevd av hensyn til landets sikkerhet og framtid.» Forslaget må anses vedtatt av Stortinget.

Jeg mener etter dette at Kongen fra 9 april 1940 har hatt adgang til å treffe de av krigen og krigsforholdene betingede tiltak for å verne landets frihet og selvstendighet og for øvrig på enhver måte å verne

eller vareta norske interesser, deriblant også å forberede gjennomføringen av det rettsoppgjør som måtte komme når krigen en gang var blitt. Under dette sitt arbeid måtte Kongen ha adgang til å treffe de tiltak som han etter sitt beste skjønn måtte finne nødvendige eller hensiktsmessige — ut fra de forhold som forelå ved anledningen eller som måtte ventes å skulle eller kunne inntre. Å gå nærmere inn på hvor langt denne Kongens lovgivende myndighet i krigsårene strekker seg, tror jeg ved denne anledning ikke nødvendig.»

Jeg kan i det vesentlige tiltre det som her er sagt. Hva spesielt angår den provisoriske anordning av 16 februar 1945 om rettergang i landsviksaker, er jeg enig med lagmannsretten i at Kongens ekstraordinære lovgivningsmyndighet ikke er overskredet ved utferdigelsen av denne anordning. Jeg tiltrer det som er uttalt herom i lagmannsrettens kjennelse av 12 juli d. å.

Når det videre hevdes at Kongen etter folkeretten ikke hadde adgang til å utøve lovgivningsvirksomhet vedkommende det okkuperte område så lenge okkupasjonen bestod, skal jeg bemerke:

Jeg anser det upåkrevd å gå inn på det spørsmål i sin alminnelighet i hvilken utstrekning folkeretten setter skranker for en foretrent regjering lovgivning, gjeldende for det av fienden okkuperte hjemland. Heller ikke finner jeg det nødvendig, således som lagmannsretten har gjort, å uttale noe om hvorvidt våre domstoler ubetinget må legge til grunn alle provisoriske anordninger som er vedtatt på konstitusjonelt gyldig måte, uten hensyn til om de måtte være utferdiget i strid med folkerettslige regler. For å kunne ta stilling til den refererte ankegrunn mener jeg det tilstrekkelig å fastslå at anordningens rettergangsregler først kunne gjennomføres her i landet etterat den tyske okkupasjon av Norge var opphørt. Det finnes etter min mening ingen folkerettsregler som skulle være til hinder for at Kongen utferdiger anordninger av denne art.

For så vidt loven anvendelsen angår heter det i ankeklagen:

«Domfelte hevder at straffelovens § 86 er feilaktig fortolket når det hevdes at innmeldelse og medlemskap i N. S. etter 8 april 1940 er bistand til fienden i rind og dind. Videre hevder domfelte at Norge, i den betydning som § 86 i straffeloven anvender uttrykket, ikke kan sies å delta i krig etterat de norske styrker har kapitulert og landet er kommet under okkupasjon. Det antas i den forbindelse uten betydning om krigen etter folkerettens regler anses avsluttet eller om den anses å ha fortsatt av Kongen og Regjeringen fra London. Det anses også å bero på feilaktig lovanvendelse at medlemskap i hirden rammes av straffelovens § 86. Videre antas det å være feilaktig lovanvendelse når det legges til grunn, at domfelte ikke fritas for straffeskyld etter straffelovens § 86, hvis han har ment å fremme Norges interesse ved sin handlemåte. Domfelte hevder endelig at han ikke rammes av straffelovens § 86 når han har arbeidet i Statspolitiet og i Gestapo, og at det er feilaktig lovanvendelse når Eidsvollsmannen har lagt en annen forståelse til grunn.

Hva forbrytelsen mot de i tiltaksbeslutningen II og III omhandlede forhold angår, bemerkes det at domfelte anser det å bero på feilaktig lovanvendelse når det ikke anses befriende at han ved de omhandlede utstillinger har handlet etter befaling av sine overordnede.»

Elverumsmøtet

Rettsstidende 1945: Høyesterettsdommer i Haaland-saken

105800